

Uluslararası İlişkilerde Kadınların Barış Hareketi: Barış ve Özgürlük için Uluslararası Kadın Birliği

Women's Peace Movement in International Relations: Women's International League for Peace and Freedom

Adviye Damla ÜNLÜ¹

Öz

Bu çalışmada, Birinci Dünya Savaşı öncesindeki uluslararası ilişkiler düşüncesinin oluşumunda etkili olan ulusötesi sivil toplumun eylemliliği bağlamında kadınların barış hareketinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmanın temel argümanı, Birinci Dünya Savaşı ile birlikte kurumsallaşan kadınların barış hareketinin, 1919 sonrası uluslararası ilişkilerde hâkim olan idealist yaklaşımdan farklı bir uluslararası ilişkiler ve barış yaklaşımı sunduğudur. Bu argüman, Barış ve Özgürlük için Uluslararası Kadın Birliğinin (WILPF), oluşum sürecinin ve 1915 yılında Lahey'de gerçekleştirilen Lahey Uluslararası Kadınlar Kongresi ile 1919 yılında Zürih'te gerçekleştirilen Uluslararası Kadınlar Kongresinin incelenmesi ile ortaya konmuştur. Amaçları arasında, uluslararası ilişkilerin erken döneminde ulusötesi sivil toplumun aktörlüğüne dikkat çekmek bulunan çalışmanın sonunda WILPF'in barış yaklaşımı tartışılmaktadır. Birinci Dünya Savaşı öncesi kadın hareketleri deneyimlerine dayanan kadınların barış yönündeki ulus-devlet sınırlarını aşan eylemselliği, savaşın nedenlerine ve sürdürülebilir barışın koşullarına ilişkin günümüzde geçerli bir kavrayış sunmaktadır. Kadın hareketinin sunduğu uluslararası ilişkiler yaklaşımının kökenleri ile birlikte değerlendirilmesi feminist uluslararası ilişkiler literatürüne tarihsel bir araştırma ile katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler

Kadınların Barış Hareketi, Uluslararası Kadınlar Kongresi, Barış ve Özgürlük için Uluslararası Kadın Birliği, Kadınların Oy Hakkı Hareketi

Abstract

This study aims to examine the women's peace movement in the context of the activism of transnational civil society that was influential in the formation of the idea of international relations before the First World War. The main argument of the study is that the women's peace movement, which was institutionalized with the First World War, offers a different approach to international relations and peace than the idealist approach that prevailed in international relations after 1919. This argument was put forward by examining the establishment of the Women's International League for Peace and Freedom (WILPF) and the International Women's Congress held in Hague, 1915, and the International Women's Congress in Zurich, 1919. At the end of the study, which aims to draw attention to the activism of transnational civil society in the early stages of international relations, WILPF's approach to peace is discussed. Based on the experiences of women's movements before the First World War, women's activism that transcends nation-state borders towards peace provides a current understanding of the causes of war and the conditions of sustainable peace. The evaluation of the approach of the international relations put forward by the women's movement together with its origins contributes to the feminist international relations literature with historical research.

Keywords

International Congress of Women, Suffrage Movement, Women's International League for Peace and Freedom, Women's Peace Movement

¹ Sorumlu Yazar: Adviye Damla Ünlü (Arş. Gör. Dr.), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

E-posta: damla.unlu@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0002-5902-4096

Atıf: Unlu, A.D. (2020). Uluslararası ilişkilerde kadınların barış hareketi: Barış ve özgürlük için uluslararası kadın birliği. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi - Istanbul University Journal of Women's Studies*, 20, 107–128.
<https://doi.org/10.26650/iukad.2020.783439>

GİRİŞ

Birinci Dünya Savaşı ve kadın odaklı araştırmalar genellikle savaşın kadınların yaşamları üzerindeki etkisi üzerinde durmaktadır. Bu etki, kadınların cephe gerisinde kamusal hayata katılımları ve cephede ülkelerinin ulusal mücadelelerine verdikleri destek çerçevesinde ele alınmaktadır. Buna karşın, kadınların Birinci Dünya Savaşı ile kurumsal bir nitelik kazanan barış hareketi, aynı yoğunlukta ele alınmamış, uzun bir süre siyasi tarih anlatısında görünürlük kazanmamıştır. Söz konusu hareketler, 1970'li yıllardan itibaren Jo Vellacott (1977), Anne Wiltsher (1985), Jill Liddington (1989), Sybil Oldfield (1989), Harriet Hyman Alonso (1993), Leila Rupp (1997) gibi araştırmacıların çalışmalarıyla kadınların barış hareketi tarihi olarak tarih anlatısında yer edinmiştir. Bununla birlikte kadınların barış düşüncesi ve barış hareketinin tarihi, barışı konu edinen temel disiplinler arasında yer alan uluslararası ilişkiler tarafından uzun bir süre göz ardı edilmiştir.

Uluslararası ilişkiler disiplininin, kadınların erken dönemdeki uluslararası ilişkilere ilişkin görüş ve eylemlerine alan açmadığı, erkekler tarafından ve eril kavramsallaştırmalar ile inşa edildiği, feminist uluslararası ilişkilerin temel argümanları arasında yer almaktadır. Feminist uluslararası ilişkiler, 1988 yılında Millenium dergisinin “Uluslararası İlişkilerde Kadınlar” (Women in International Relations) isimli özel sayısının yayımlanması, devamında Cyntia Enloe'nin 1989 yılında yayımlanan “Muzlar, Plajlar ve Askeri Üsler” (Beaches, Bananas & Bases) ve J. Ann Tickner'in 1992 yılında yayımlanan “Uluslararası İlişkilerde Toplumsal Cinsiyet” (Gender in International Relations) gibi toplumsal cinsiyet ve uluslararası ilişkiler arasındaki ilişkiyi kuran çalışmalarla gündeme gelmiştir. Bu bağlamda öncelikli ve yoğunluklu olarak disiplinin temel kavram ve kuramlarına yönelik eleştiriler geliştirilmiştir. (Tür ve Koyuncu, 2010, s. 9). Cinsiyetçi olduğu argümanı üzerinden eleştirilen bu kavramlar arasında barış ve güvenlik yer almaktadır. Bu yaklaşımda güvenlik, kavramsal olarak militarize olmuş maskülenlik ile özdeşleşmiştir. Patriyarkal toplumsal cinsiyet rejimlerinde maskülinite militarizmin hizmetinde olduğu gibi, kendini gerçekleştirme için militarizm ve savaşa ihtiyaç duymaktadır. Maskülenlik ve militarizm birbirlerini var eden ve devamlı olarak besleyen sistemlerdir. Bu sistemler, savaşların temelini oluşturduğu gibi, barış öncesi ve sonrasında var oluşlarıyla barışı sonsuza kadar rahatsız edecek bir düzen oluşturmaktadır (Cockburn, 2010, s. 152). Barış kavramının cinsiyetçiliğinin ise iki boyutu bulunmaktadır. İlki, kadın ve barışın benzer şekilde kavramsal olarak zıtlıklar üzerinden ele alınması, barışın savaşın yokluğu şeklinde negatif tanımlanması ile kadının erkek üzerinden tanımlanması arasındaki ilişkidir. İkincisi, barışın idealist, pasifist ve ütopyik olarak nitelendirilmesi ve kadına atfedilen özellikler ile özdeşleştirilmesidir.

Uluslararası ilişkilerin cinsiyetçi temelde ele aldığı barış konusu üzerinde alternatif bir yaklaşım barış çalışmaları¹ tarafından geliştirilmiştir. Barış çalışmaları, barışı cinsiyetçi bir kavram olarak ele almamaktadır. Feminizm ile olan ilişkisi barış çalışmalarının alanını genişletmektedir. Bu bağlamda feminizm, tüm şiddet türlerini birbiriyle ilişkili ve bir süreklilik içinde değerlendirerek, şiddetli çatışmalarda ve barış süreçlerinde kadınların ve diğer marjinalleştirilmiş grupların oynadıkları çeşitli rollerin altını çizerek, güç ilişkilerini içeren sosyal ve sembolik bir yapı olarak cinsiyeti ön plana çıkararak, barış, savaş ve çatışma sonrası geçişlerin kavramsallaştırılmasının yeniden düşünülmesini önererek barış çalışmalarının barışı ele alış biçimini dönüştürmekte ve kadınları hem barış hem de çatışmada aktörler olarak görünür kılarak barış çalışmalarının merkezine getirmektedir (Confortini, 2010). Bununla birlikte feminizm içinde barış çalışmalarına angaje olmanın feminizm için anlamlı olup olmadığına ilişkin önemli bir tartışma vardır. 1980’li yıllardan itibaren feminizm, barış ve kadınların barış aktivizmi ilişkisi üzerindeki tartışmalar, kadınların erkeklerden daha barışçıl olup olmadığı, ne ölçüde ve nasıl daha barışçıl olduğu üzerine şekillenmiştir (Confortini, 2012, s. 7). Kadınların aktivizminin, barış ve güvenliğin sağlanmasındaki bilgisinin ve süreçlere katılımının uluslararası toplum tarafından neden ciddiye alınmadığı veya göz ardı edildiğinin derin yapısal nedenlerinin analiz edilmesi ve açıklanması, uluslararası ilişkilerde feminizm üzerine çalışanların görevi haline gelmiştir (Tickner, 2019, s. 16). 1980’li yıllardan itibaren feminist uluslararası ilişkilerin de katılımıyla çoğulcu bir yapıya dönüşmeye başlayan disiplinin çok uzun bir süre feminizmi görmezden geldiğinin önemli göstergelerinden biri, Birinci Dünya Savaşı döneminde patriyarka ve uluslararası ilişkiler arasındaki bağı dikkat çeken kadınların barış hareketine alanda yer verilmemesidir (Tickner ve True, 2018, s. 2). Araştırmanın çıkış noktasını oluşturan bu argümandan hareketle, ilerleyen bölümlerde, öncelikle uluslararası ilişkiler disiplininin 1919 öncesi kökenleri ve ulusötesi sivil toplumun disiplinin gelişimindeki rolü, daha sonra kadınların barış hareketinin 1919 öncesi uluslararası ilişkilerdeki konumu, Barış ve Özgürlük için Uluslararası Kadın Birliği (WILPF) örnek olayı üzerinden ele alınmaktadır. Araştırmada tarihsel araştırma yöntemi kullanılmış olup kadınların barış hareketi konulu ikincil kaynaklar ile birlikte araştırmanın örnek olayının incelenmesinde birincil kaynaklardan yararlanılmıştır.

1919 ÖNCESİNDE ULUSLARARASI İLİŞKİLER DİSİPLİNİ

Uluslararası İlişkilerin yeni bir disiplin olarak ortaya çıkma süreci, yaygın bir kanı ile Birinci Dünya Savaşı sonrasında, spesifik olarak 1919 yılında konumlandırılmaktadır. Tüm disiplinlerin olduğu gibi uluslararası ilişkilerin de “temel fraksiyonlar/

¹ Barışa yönelik çalışmalar ayrı bir alan olarak 1950’li yıllarda Soğuk Savaş atmosferi içinde ortaya çıkmıştır. 1959 yılında Oslo’da *Barış Araştırmaları Enstitüsü* ve 1964 yılında ABD’de *Barış Tarihi Toplumu* kurulmuştur. Bu dönemde barış çalışmaları, iki savaş arası döneme ve özellikle barış hareketlerine odaklanmıştır. Bununla birlikte barış çalışmalarının dikkat çekici özelliklerinden biri, birden çok disiplini içinde barındıran yaklaşımlar ortaya koymasındadır.

kısmi gerçekler” olarak anlaşılabilen kendi “temel mitleri” vardır (Booth, 1996, s. 328). *1919 miti* bunun önemli bir parçasıdır. Uluslararası ilişkiler, savaş öncesinde hâlihazırda kurumsallaşma yolunda olsa da bu mit büyük ölçüde kurumsallaşmanın tamamlanmasına ve Birinci Dünya Savaşı’na dayanmaktadır.² 1919 yılında Aberystwyth’te Uluslararası Siyaset Departmanı ve Woodrow Wilson Kürsüsünün, 1920 yılında Londra’da uluslararası ilişkilerin analizini hedefleyen *the Royal Institute of International Affairs’in (Chatnam House)*, 1922 yılında yayım organı *International Affairs’in* ve 1921 yılında New York’ta *the Council on Foreign Relations’in* kurulması söz konusu kurumsallaşma söyleminin dayanaklarıdır. Bu kurumsallaşma sürecinin itici gücü ise Birinci Dünya Savaşı’nın yarattığı travma olmuştur.

Uluslararası ilişkilerin oluşumuna yönelik söz konusu yaygın değerlendirmeye muhalif argümanlar da bulunmaktadır. Günümüzde disiplinin oluşumu ve kökenleri önemli bir tartışma konusu haline gelmiştir. 1919 mitini tartışmaya açan birçok araştırmacı, uluslararası ilişkilerin kökenine yönelik sorgulamalarında 19. yüzyılı işaret etmektedir. William Olson ve A.J.R. Groom, Birinci Dünya Savaşı öncesi ve sırasındaki gelişmelere dikkat çekmekte ve çalışmalarında, modern uluslararası ilişkilerin, realizm ve liberalizmden barış hareketleri yoluyla devrimciliğe kadar, ana temalarının birçoğunun 19. yüzyıla dayandığını göstermektedirler (1991, s. 37-55). Lucian M. Ashworth, iki savaş arası dönemin uluslararası düşüncesinin 1914 öncesi döneme dayandığını ifade ederken bu dönemde eksik olanın, uluslararası olanın doğası ve geleceği hakkında ciddi tartışmalara yol açan bir kriz olduğunu ve bu açıdan Birinci Dünya Savaşı’nın bir sebepten ziyade bir katalizör olarak değerlendirilebileceğini belirtmektedir (Ashworth, 2014, s. 127). Bu bağlamdaki en güncel çalışmalardan birini gerçekleştiren Acharya ve Buzan ise yalnızca kökenleri açısından değil modern uluslararası ilişkiler düşüncesinin gelişimi açısından 19. yüzyıl üzerinde durmaktadırlar³ (Acharya ve Buzan, 2019, s. 22-25).

² Disiplinin kurumsallaşma sürecinin izleri Birinci Dünya Savaşı öncesi dönemde bulunabilmektedir, Paul Reinsch’in hükümetlerarası organizasyonlara ilişkin öncü çalışması 1911 yılında yayımlanmıştır. G. Lowes Dickinson’ın *The European Anarchy (1916)*, Leonard Woolf’un *International Government (1916)*, H. N. Brailsford’un *The War of Steel and Gold (1915)* and Arthur Ponsonby’nin *Democracy and Diplomacy (1915)* eserleri 1919 yılı öncesinde yazılmıştır. 1907 yılından itibaren yayımlanan *International Conciliation*, uluslararası ilişkilerin ilk profesyonel dergisi olarak kabul edilebilmektedir. Britanya’da erken dönemde yayımlanan ilk uluslararası ilişkiler dergisi, 1910 yılında yayımlanmaya başlayan *The Roundtable*’dır. İlk uluslararası ilişkiler dersi Wisconsin Üniversitesinde 1899-1900 yıllarında verilmiştir. Bu gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda, Acharya ve Buzan (2019, s. 68), bu dönemde eksik olan şeyin uluslararası ilişkiler çerçevesinde organize olmuş akademik üyelik dernekleri olduğunu belirterek, 1919 öncesi dönemde uluslararası ilişkilerin bir disiplin olarak 1919 yılındaki durumdan büyük ölçüde farklılaşmadığını belirtmektedirler.

³ Uluslararası İlişkilerin Birinci Dünya Savaşına verilmiş bir tepki olarak 1919 yılında oluştuğu mitini erken dönemde ifade eden kişilerin başında E.H.Carr gelmektedir. Carr, savaş öncesinde “üniversitelerde veya daha geniş entelektüel çevrelerde uluslararası meselelerin organize bir şekilde ele alınmadığını” ve “uluslararası siyasetin bürokratların işi olduğunu” belirtmiştir (Carr, 2010, s. 51).

Uluslararası İlişkilerin 1919 yılında oluştuğuna yönelik genel kabul, uzun yıllar, öncesindeki düşünce ve pratiklerin devamlılık çerçevesinde izini sürmenin önüne geçmiştir. Örnek vermek gerekirse, 19. yüzyılda uluslararası ilişkiler üzerindeki çalışmalar; siyasal ideoloji, uluslararası hukuk ve devlet-dışı aktörler, uluslararası ticaret, sömürgecilik, jeopolitik, savaş gibi farklı konuları kapsamıştır. Savaş sonrasında ise konu bakımından bir sınırlama ortaya çıkmıştır. 1919 sonrasında, Birinci Dünya Savaşı'na benzer bir savaşın yeniden ortaya çıkmaması çerçevesinde normatif bir amaç belirlenmiştir. Dönemin çalışmaları, açıklayıcı olmaktan ziyade “misyoncu-normatif” ve “betimleyici” olmuş, savaşın önüne geçilmesinin ve barışın tesisinin yollarını aramıştır (Eralp, 2016, s. 68). Disiplinin alt konuları; savaşın nedenleri ve hükümetlerarası organizasyonlar, spesifik olarak Milletler Cemiyeti, silahlanmanın kontrolü ve silahsızlanma olarak belirginleşmiştir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda, 1919'un başlangıç noktası olarak kabul edilmesi, savaş öncesindeki farklı çalışma alanlarının gözden kaçırılmasını ve aynı zamanda savaş sonrasında barışın tesisi için yapılan çalışmaların savaş öncesindeki kökenlerinin unutulmasına neden olmaktadır.

1919 sonrasında disiplinin idealizm çerçevesinde şekillenmiştir. İdealizm ve ütopyacılık gibi adlandırmalar realizmin sistemli bir yaklaşım halini alırken kullandığı nitelermelerdir. İdealist olarak nitelendirilen Alfred Zimmern, S. H. Bailey, Philip Noel-Baker, David Mitrany, James T. Shotwell, Pitman Potter, Parker T. Moon gibi isimlerin ayırt edici özellikleri, ilerlemeye ve bununla ilişkili olarak barışçıl ve adil bir dünya düzenine olan inanç olmuştur (Bull, 1995, s. 185). Bu bağlamda, idealizmin çerçevesini; savaş sonrasında savaşın tekrarlanmaması için çözüm yolları arayışı, demokrasinin güçlendirilmesi, demokratik sorumluluğu olmayan liderlik mekanizmasının ortadan kaldırılması, ulusal siyasetin demokratikleşmesi, gizli diplomasinin yerini açık diplomasinin alması, uluslararası ilişkileri düzenleyecek kurumsal ve hukuki mekanizmaların geliştirilmesi gibi normatif amaçlar oluşturmuştur. Bu amaçlar, 19. yüzyılın akıl ve rasyonalizme dayanan, kamuoyunun yanılmazlığına inanç, savaşın mantıksız olduğu, çatışmayı sona erdirmenin en iyi yolunun eğitim, uluslararası hukuk ve bir dünya hükümetinin kurulması olduğu ve son savaşın çıkarlarla uyumlu olmadığı yönündeki varsayımlarında temellenmiştir (Schmidt, 1998, s. 439). Söz konusu idealist gündem, üç ana kolun ortaya çıktığı erken liberal düşünceyi yansıtmıştır. Bireycilik ve faydacılığın etkili olduğu bu düşüncede, Adam Smith serbest ticaret ve pasifizmin argümanlarının temellerini sağlamış, Immanuel Kant ise cumhuriyetçi bir uluslararasılık düşüncesi geliştirmiştir (Richmond 2008, s. 32). İdealizmin barış düşüncesi, Lockeçu

toplumsal sözleşme ve Kant'ın ebedi barış yaklaşımı⁴ çerçevesinde şekillenmiştir. Bu bakımdan, idealizm, uluslararası politikanın liberal okumalarına yol açmıştır. Günümüz açısından, bu dönemin idealizmin hâkimiyeti şeklindeki okuması, demokratik devletler arasında kalıcı bir barış vizyonu ile ilgili olarak Başkan Woodrow Wilson'un fikirlerini doğrulamak için demokratik barış teorisini destekleyenlerin teşebbüsünde ortaya çıkmaktadır (Schmidt, 1998, s. 435). Knutsen'in (1992, s. 185) açıkladığı gibi, "Kuzey Atlantik devletlerinin idealist barış görüşü ve uluslararası hukuk geleneği" konularında bilgili olan uluslararası ilişkilerin yeni üyeleri, "oldukça dar, liberal bir savaş ve barış görüşünü" benimsemiştir.

Günümüze kadar etkisini sürdüren liberal barış yaklaşımının kökenlerinin, Birinci Dünya Savaşı öncesinde bulunduğu üzerinde bir görüş birliği olsa da uluslararası ilişkiler disiplini, Büyük Savaş öncesi ulusötesi sivil toplumun eylemliliğini temel bir araştırma konusu haline getirmemiş, barışın aktörü olarak devlet merkezli bir araştırma çerçevesi oluşturmuştur. Bu bağlamda, savaş öncesindeki uluslararası düşüncesinin oluşumunda ulusötesi sivil toplumun rolü, 1919 sonrası literatüre dâhil edilmemiş, barışın tesisi yönündeki çalışmalar devlet merkezli gerçekleştirilmiştir. Ancak, 1919 öncesi dönemde uluslararası ilişkiler üzerine yoğunlaşan birçok ulusal ve ulusötesi sivil toplum örgütü ile lobi grubu oluşturulmuştur. Sivil toplumun uluslararası ilişkiler konusundaki eylemliliği, iki savaş arası dönemin özelliklerini belirleyen belirgin ve önemli bir mirastır. Grotian ve Kantçı düşüncelerin etkisiyle idealizmin düşünsel temelinde gelişen bu düşünceler, ulusötesi sivil toplum tarafından geliştirilmiş ve bu düşüncelerin pratik sonuçları olmuştur. Savaş sonrası belirginleşen bu sonuçların en güçlü temsili, Woodrow Wilson'ın 14 ilkesinde ve Milletler Cemiyetinin oluşturulmasında gerçekleşmiştir. Tüm bu gelişmeler liberal bir barış yorumunun meydana çıkmasında etkili olmuştur. Diğer bir açıdan, 1919 öncesi dönem ulusötesi sivil toplumun barış yönündeki eylemselliği açısından değerlendirildiğinde, bu eylemselliğin liberal barış yaklaşımı ile sınırlandırılmayacağı, temeli 19. yüzyıla dayanan kadınların barış hareketinin incelenmesiyle açığa çıkmaktadır.

⁴ Immanuel Kant'ın kalıcı barışın maddeleri şu şekildedir: *Hazırlık Maddeleri*: Gelecekteki bir savaş için gizli koşullar içeren hiçbir barış anlaşmaları geçerli sayılmamalıdır. Büyük ya da küçük olması fark etmeksizin bağımsız hiçbir devlet diğer bir devlete miras, takas, alım veya hediye yolu ile edinilmemelidir. Daimi ordular aşamalı olarak tamamen ortadan kaldırılmalıdır. Devlet dış ilişkileri ile bağlantılı olarak borçlandırılmamalıdır. Hiçbir devlet diğer devletin anayasasına ve hükümetine zorla müdahale etmemelidir. Diğer bir devlet ile savaşta olan hiçbir devlet gelecekte barış zamanında karşılıklı güveni imkânsız hale getirecek düşmanlıklara izin vermemelidir. *Tamamlayıcı Maddeler*: Her devletin sivil anayasası cumhuriyetçi olmalıdır. Uluslararası hukuk özgür devletlerin federasyonuna dayanmalıdır. Dünya vatandaşlığı hukuku evrensel konukseverlik koşulları ile sınırlı olmalıdır. *Ek Maddeler*: Kalıcı barış büyük sanatçı doğa tarafından güvence altına alınmıştır. Filozofların kamu düzeni olasılığının koşullarına ilişkin özdeyişleri savaş için hazırlanan devletler tarafından dikkate alınmalıdır. Bknz. Kant, 2006.

KADINLARIN BARIŞ HAREKETİ

Avrupa ve ABD’de sivil toplumun barış yönündeki eylemselliği, 19. yüzyılın ilk yıllarında başlamıştır. Avrupa’da Napolyon savaşlarına verilen tepki ile ABD’de 1812 Anglo-Amerikan savaşına karşı bir muhalefet oluşması, özellikle Britanya ve ABD’de barışın teşvik edilmesine yönelik ilk organizasyonların oluşturulmasını beraberinde getirmiştir. Bilinen ilk barış topluluğu olan *New York Barış Topluluğu (New York Peace Society)*, Connecticut doğumlu bir öğretmen olan David Low Dodge’un (1774-1852) küçük bir rahipler grubu ve birkaç tüccar arkadaşı ile 1815 yılında New York’ta, dini gerekçelerle, savaşın taşkınlık ve barbarlığa sebep olduğu düşüncesi üzerine kurulmuştur. Avrupa’da ortaya çıkan ilk barış topluluğu ise 1816 yılında Londra’da kurulan İngiliz Barış Topluluğu olarak bilinen *Evrensel ve Kalıcı Barışın Teşviki için Topluluk tur (Society for the Promotion of Permanent and Universal Peace)*. Bunları takiben, 1820 yılında ABD’de 30’dan fazla, Britanya’da ise 10’dan fazla barış topluluğu kurulmuştur (Beales, 1931, s. 52).

19. yüzyılın ilk yarısında Britanya, ABD ve Kıta Avrupası’nda sayıları giderek artan barış topluluklarında kadınlara üyelik hakkı tanınmamıştır. Bununla birlikte 1820’li yıllardan itibaren Londra Barış Topluluğunun yayını olan *the Herald of Peace*’te “An Appeal to Christian Females, on the Subject of Peace and War” başlığı ile yayımlanan yazıda kadınlara yerel barış dernekleri kurma çağrısında bulunulmuş ve kadınlar tarafından, barışı teşvik etme yönünde yazıların kaleme alınması desteklenmiştir (The Herald of Peace, 1823, s. 193-195). 1840’lı yıllarda 15-20 üyeden oluşan, üyelerin evlerinde aylık toplantılarla bir araya gelen *Olive Leaf Circles* ortaya çıkmıştır. 1850’li yıllarda bu toplulukların sayısı üç bin üye ile yüz elliye yükselmiştir. Olive Leaf Circles’ta barış temel olarak ev, aile ve dini değerler üzerinden tartışılmalı da üyelerine düşünsel anlamda “kadın alanını”, erkek egemen uluslararası ilişkiler alanına genişletme imkânı sunmuştur (Brown, 2003, s. 55).

19. yüzyılın ilk yarısındaki söz konusu hareketler, kadınların hayat-verici, bakım-sağlayıcı özellikleri nedeniyle doğuştan barışçıl olarak değerlendirildiği özcü maternalist feminizm yaklaşımını yansıtmaktadır. Bu dönemde, söz konusu kadınların barış yönündeki görüşleri, kadınların anne ve eş rolleri üzerinden şekillenmiş, haklar temelinde tartışmaya açılmamıştır. Bununla birlikte aynı dönemde erken dönem feministler arasında da barışı konu edinen ve pasifizmi destekleyen isimler olmuştur. Eugénie Niboyet (1796-1883) bu isimlerin başında gelmektedir. Niboyet, 1844 yılında *La Paix des Deux* ismiyle Avrupa’nın ilk pasifist gazetesini kurmuştur (Cooper, 1993, s. 14). 1830 sonrası dönemin öncü feministlerinden biri olan Niboyet, pasifist mücadelesini feminizme olan bağlılığını bir kenara bırakmadan sürdürmüş, 1848 yılında dönemin en önemli feminist yayın organı haline gelen *La Voix des Femmes* isimli gazeteyi kurmuştur (McMillan, 2000, s. 83).

1850'li yıllarda Kırım Savaşı (1854-1856) ve daha sonra Amerikan İç Savaşı (1861-1865) Olive Leaf Circles'in de dâhil olduğu barış hareketlerinin zayıflamasına neden olmuştur. Kadınların barış hareketinin zayıflamasına neden olan bir diğer faktör kadınların barış hareketlerinde, kadınların kamusal alana katılımının evin kutsallığına zarar vereceği düşüncesi ile kadınların yaşamları hakkındaki beklentinin değişmesidir. Bununla birlikte kadınların bireysel barış aktivizmi tamamen ortadan kaybolmamıştır. 19. yüzyılda bireysel aktivizmin iki önemli ismi; Emily Hobhouse (1860-1926) ve Bertha von Suttner (1843-1914)'dir. Hobhouse, 1899 yılında başlayan İkinci Boer Savaşı'nda Güney Afrika'ya giderek Britanya toplama kamplarında özellikle kadın ve çocukların durumlarına ilişkin gözlemlerde bulunmuş ve 1901 yılında gözlemlerini raporlaştırarak Britanya hükümetine sunmuştur. Hükümetin olumsuz tepkisi ve basın eleştirilerinin ardından Hobhouse, Güney Afrika'ya geri dönmüştür (Hobhouse Balme, 2015, s. 16-17). Hobhouse'un Boer Savaşı döneminde bireysel olarak gerçekleştirdiği barış kampanyası mevcut kadın hareketleri içinde savaş ve barış konusundaki gruplaşmanın sinyali olmuştur (Liddington, 1989, s. 14). Hobhouse, 1908 yılında döndüğü Güney Afrika'da edindiği tecrübesinin önemli ölçüdeki etkisiyle, Birinci Dünya Savaşı döneminde kadın hareketleri içinden barışı destekleyen grupla birlikte hareket etmiştir. Bir diğer önde gelen pasifist Bertha von Suttner, 1890'lı yıllarda Avusturya ve Alman Barış Topluluklarının kuruluşunu sağlamıştır. 1892 yılında tüm Avrupa'da okunan savaş karşıtı "Silahlarınızı Bırakın!" (Die Waffen Nieder!) kitabı en önemli savaş karşıtı eserlerin başında gelmektedir. Uluslararası Barış Bürosunun başkan yardımcılığını yapan Suttner, 1905 yılında Nobel Barış Ödülünü alan ilk kadın olmuştur. Yaşamı boyunca kadın hareketi dışında pasifist mücadeleyi sürdüren Suttner, Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcından birkaç hafta önce hayatını kaybetmiştir. Hobhouse ve Suttner gibi isimlerin barış konusundaki eylemliliği çok önemli olmakla birlikte savaşın öncesinde ve sonrasında barış yönündeki örgütlü mücadele, oy hakkı mücadelesi içinden çıkmıştır. Oy hakkı hareketi ve eşit haklar feminizmi, kadınların barış konusunda ulusötesi bağlar bağlamında örgütlenmesi için gerekli olan zemini sağlamıştır.

KADIN HAREKETİNDE ULUSÖTESİ İŞBİRLİĞİ

Britanya ve ABD'de kadınların oy hakkı hareketinin başlangıcı 1840 yılında Londra'da düzenlenen Kölelik Karşıtı Konferansa dayanmaktadır. Konferans için yerel ve ulusal tüm kölelik karşıtı organizasyonlara davet çağrısında bulunulmuştur. Özellikle ABD'den birçok organizasyon kadın delegeleri ile katılım göstermiş ancak Konferans sırasında kadınların aktif katılımları engellenmiştir (Stanton, Anthony ve Gage, 1887, s. 53). Söz konusu isimlerden Anne Knight (1786-1862) 1849 yılında Paris'te düzenlenen Barış Kongresine katıldıktan sonra kadınların siyasetten dışlanmasının eleştirisiyle oy hakkı mücadelesini sürdürmeye başlamış ve 1851 yılında Sheffield'de Britanya'nın ilk oy hakkı organizasyonunu kurmuştur. Knight, barış ve oy hakkı konularını bir arada ele alan ve oy hakkı mücadelesinin kazanılması ile barışın

sağlanacağını öne süren ilk isimlerden biridir. Kölelik Karştı Konferansa katılımı engellenen diğer isimlerden Lucretia Mott (1793-1880) ve Elizabeth Cady Stanton (1815-1902) 1848 yılında New York'ta, kadınların siyasi, dini ve toplumsal konuları ile kadın haklarını tartışmak amacıyla ilk kadın hakları konferansı olan Seneca Falls Konvansiyonunu düzenlemişlerdir.

19. yüzyıldan itibaren ulusal oy hakkı hareketleri arasındaki ilişki ulus-devletin sınırlarını aşan düşüncelerin ve kişilerin etkileşimine dayanan ulusötesi bağların oluşmasını sağlamış ve uluslararası kadın organizasyonları bu bağların kurumsallaşmasını beraberinde getirmiştir.⁵ Ulusötesi işbirliğinin oluşumunda “uluslararası kız kardeşlik” düşünce ve söyleminin önemli bir yeri bulunmaktadır (Sandell, 2015, s. 10). Uluslararası kız kardeşlik, 19. yüzyılın üçüncü çeyreğinden itibaren, özellikle Avrupa ve ABD'den kadınların kuralları erkekler tarafından belirlenen ulusal siyasi sisteme karşı verdikleri tepki ile oluşmuştur (Hurwitz, 1977, s. 325). Bir üst kimlik oluşturan uluslararası kız kardeşlik, Amerikan ve İngiliz kadınlarının kölelik karşıtı mücadelesine verdikleri destek ile ortaya çıkmış, daha sonra kadınların toplumda eşitler haline gelmesi konusunda güçlenmiştir. Temel amacı dünyanın her yerinde⁶ kadınların özgürleşmesi olmuş ancak bunun nasıl gerçekleşeceği konusu kurumsal yapılar arasındaki temel farklılığı oluşturmuştur. Hareketlerin ilk yıllarında, tüm dünya kadınlarının ulusal alanda özgürleşmesi mücadelesinin kadınların ulusötesi işbirliği ile yürütülmesi planlanmıştır. Bu çalışmanın da altını çizdiği diğer bir yönelim ise uluslararası alanın değişiminin sağlanması hedefi olmuştur.

Uluslararası kız kardeşliğin, Birinci Dünya Savaşı öncesinde ve sırasında kurulan üç önemli kurumsal mekanizması; *Uluslararası Kadınlar Konseyi (International Council of Women-ICW)*, *Uluslararası Kadın Oy Hakkı Birliği (International Woman Suffrage Alliance-IWSA)*⁷ ve *Kadınların Uluslararası Barış ve Özgürlük Birliği (Women's International League for Peace and Freedom-WILPF)*'dir. Söz konusu farklı organizasyonlar birbirlerinin üyeleri tarafından oluşturulduğundan Leila Rupp, bu organizasyonları birbirlerinin doğumlarını sağladıkları için büyükanne, anne ve kız çocuk metaforu ile ele almaktadır (Rupp, 1997, s. 13).

⁵ Bu dönemde ön plana çıkan üç kadın organizasyonunun/hareketinin adı da “uluslararası” sözcüğünü içermekte olduğu için uluslararası kadın organizasyonları/hareketleri tanımlaması kullanılmaktadır. Detaylı bir inceleme, söz konusu organizasyonların/hareketlerin temel özellikleri itibarıyla ulusötesi olduğunu ortaya koymaktadır.

⁶ Kadınların özgürleşmesinin Batı norm ve değerleri doğrultusunda mümkün görülmesi literatürde oldukça eleştirilen bir konudur. Bu bağlamda batı dışı ülkelerde kadınların deneyimleri ve özgürleşme imkânları tartışmaya açılmıştır. Teorik olarak dünya kadınlarına açık olan bu organizasyonlar, temel olarak elit, Hristiyan ve Avrupa kökenli kadınlar tarafından yapılandırılmış ve yönetilmiştir. Bu nedenle bu organizasyonlar örgütsel/kurumsal yapıları üzerinden değil, geliştirdikleri vizyon ve küresel söylemleri nedeniyle uluslararası organizasyonlar olarak değerlendirilmektedir. Bknz. Rupp, 1998, s. 535.

⁷ Uluslararası Kadın Oy Hakkı Birliği adı 1926 yılında gerçekleştirilen Paris Kongresinde Uluslararası Kadınların Birliği (*International Women's Alliance*) olarak değiştirilmiş, 1946 yılında Kadınların Uluslararası Birliği (*International Alliance of Women-IAW*) adını almıştır. Literatürde IWSA ve IAW adları kullanılabilirlikle birlikte bu çalışmada ele alınan dönemde geçerli olan adının kullanımı tercih edilmiştir.

Uluslararası Kadınlar Konseyinin kurulmasına ilişkin tasarı, 1882 ve 1883 yıllarında ABD oy hakkı hareketi liderleri Elizabeth Cady Stanton (1815-1902) ve Susan B. Anthony'nin (1820-1906) İngiltere ve Fransa seyahatleri sırasında, kölelik karşıtı mücadelede birlikte hareket ettikleri Avrupalı kadınlar ile yaptıkları görüşmelerde ortaya çıkmıştır. Stanton ve Anthony'nin ABD'ye dönüşlerinin ardından konseyin nasıl kurulacağı tartışılmış ve bu organizasyonun yalnızca oy hakkı mücadelesine odaklanmasından sosyal reformları da içerecek şekilde kapsamlı bir program oluşturulması kararlaştırılmıştır (Hurwitz, 1977, s. 331). 1888 yılında, kadınların siyasi ve sosyal hak taleplerini ilk kez organize bir şekilde dile getirdikleri ve sonucunda ilk kadın hakları bildirgesinin yayımlandığı Seneca Falls Konvansiyonunun Washington D.C.'de gerçekleştirilen 40. kuruluş yıl dönümünde Avrupa'dan uluslararası temsilcilerin de katılımıyla gerçekleştirilen toplantıda, uluslararası konseyde temsil edilecek ulusal konseylerin oluşturulması kararı alınmış ve toplantı sonucunda Uluslararası Kadınlar Konseyi resmi olarak kurulmuştur.⁸

Kuruluşunu takiben Uluslararası Kadınlar Konseyinde sosyal ve siyasi konulara ağırlık veren bir gruplaşma ortaya çıkmıştır. Konsey içindeki bir grup, eğitim, yardım faaliyetleri, kadınların kariyerleri gibi sosyal alanlarda reform talebine öncelik verilmesi gerektiğini; diğer bir grup, oy hakkı sosyal konularda da ilerlemeyi sağlayacağından oy hakkı mücadelesine öncelik verilmesi gerektiğini savunmuştur. Öncelikli konular ve belirlenecek stratejiler üzerindeki bu görüş ayrılığı, oy hakkı mücadelesine öncelik veren üyelerin 20. yüzyılın başında yeni bir uluslararası kadın organizasyonunu kurmalarına neden olmuştur. 1890 yılında kurulan Ulusal Amerikan Kadın Oy Hakkı Birliği (NAWSA) başkanı Carrie Chapman Catt (1859-1947), Birliğin 1902 yılındaki toplantısına oy hakkı mücadelesine öncelik verecek yeni bir organizasyon kurulması planını tartışmak üzere çeşitli ülkelerden temsilciler davet etmiştir.⁹ Böylece Uluslararası Kadınlar Oy Hakkı Birliği (IWSA), Uluslararası Kadınlar Birliğinin 1904 yılındaki toplantısı sonucunda ayrı bir organizasyon olarak ortaya çıkmıştır.¹⁰ Uluslararası Kadınlar Oy Hakkı Birliği iki yılda bir kez farklı ülkelerde toplantılar gerçekleştirilmiştir.¹¹

Uluslararası Kadınlar Konseyinin, üyeleri arasındaki görüş ayrılıkları bir yana bırakıldığında, temel amacı ulusal kadın hareketleri arasındaki ilişkinin kurumsal bir mekanizma çerçevesinde kurulması ve hareketin uluslararasılaşması olmuştur. Uluslararasılaşma ve oy hakkı mücadelesi temel öncelikler olmuşsa da Konseyin politikaları zamansal ve mekânsal bağlama göre şekillenmiştir. Devletler arasında silahlanma yarışının azaltılması ve uluslararası anlaşmazlıklara barışçıl bir çözüm bulunması amacı

⁸ ICW 1914 yılında 23 ülkede ulusal konseye sahipken, 1939 yılına geldiğinde bu sayı 36'ya yükselmiştir.

⁹ IWSA 1913 yılında 26 ülkede temsil edilirken, 1929 yılında 51 ülkede temsil edilmiştir.

¹⁰ Aynı dönemde çeşitli bağımsız hareketler de mevcudiyetini sürdürmüştür. Bunların başında 1902 yılında Emmeline Pankhurst ve kızları Christabel ile Sylvia tarafından kurulan ve şiddete dayanan yöntemleri de benimseyen Kadınların Sosyal ve Siyasi Birliği (Woman's Social and Political Union-WSPU) gelmektedir.

¹¹ 1904 Berlin, 1906 Kopenhag, 1908 Amsterdam, 1909 Londra, 1911 Stockholm, 1913 Budapeşte.

ile gerçekleştirilen Birinci Lahey Konferansının gerçekleştirildiği yıl olan 1899'da Londra'da gerçekleştirilen toplantıda¹² Uluslararası Kadınlar Konseyi bünyesinde *Uluslararası Barış ve Tahkim Daimi Komitesi (International Standing Committee on Peace and Arbitration)* kurulmuştur. Toplantılarına May Wright Sewall (1844-1920) başkanlık yaptığı Komite, barışı koruyacak kalıcı bir uluslararası organizasyonun kurulması çağrısında bulunmuştur.

Birinci Dünya Savaşının başlaması ile kadın organizasyonlarının büyük bir kısmı vatansever milliyetçiliği benimsemiş ve savaşı desteklemiştir. Önemli bir azınlığın savaş karşıtı söylem geliştirmesine rağmen, 1914 yılına gelindiğinde ICW ve IWSA'nın birçok üyesi savaşı destekleme yönünde tutum sergilemiştir. 1904 yılından 1936 yılına dek ICW başkanlığı görevini sürdüren Lady Ishbel Aberdeen (1857-1939), savaşın başlangıcında, kadınların öncelikli olarak ülkelerine olan sorumluluklarını vurgulamış ve bir dünya savaşında ulusal savunmanın uluslararası feminist aktivizmden öncelikli olması gerektiğinin altını çizmiştir (Fell ve Sharp, 2007, s. 11). Savaşla birlikte uluslararası bağlar, kadın hareketi üyelerinin çoğunluğunun da tercihiyle gücünü kaybetmiştir. ICW'nin, ulusal konseyler ile iletişimi altı yıl süre ile kesilmiştir. Bu durumda IWSA, düzenli bir yayın organına (*Jus Suffragii*) sahip olması ve uluslararası bağların kurulduğu yapıların ICW ile kıyaslandığında daha fazla gelişmiş olması sebebiyle ulusal temsilciliklerle bağların korunması konusunda daha başarılı olmuştur.

IWSA savaş döneminde oy hakkı mücadelesi konusunda ulusal temsilcilikler arasındaki etkileşimin korunmasını sağlamışsa da savaş ve kadınların savaşa verecekleri tepki IWSA üyeleri arasında görüş ayrılıklarına sebep olmuş ve yeni bir grubun oluşmasını beraberinde getirmiştir. Savaşın ilk günlerinde IWSA başkanı Carrie Chapman Catt'e, Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Macaristan, Kanada gibi ülkelere savaş karşı bir strateji geliştirilmesini talep eden mektuplar gönderilmiştir. Söz konusu stratejinin tartışılması için 4 Ağustos 1914 tarihinde IWSA'nın Britanya kolu olan NUWSS¹³, Londra'da kadınların barış toplantısını düzenlemiştir. Bu toplantıda, oy hakkı hareketinin karşısında duran kadın organizasyonları, Boer Savaşı'nı Güney Afrika'da takip ederek Britanya ordusunu eleştiren Emily Hobhouse ve şiddete dayalı taktiklere sahip oy hakkı hareketleri ile işbirliği konusunda tartışmalar yaşanmıştır. Bu tartışmalar, IWSA içindeki görüş ayrılığını yansıtmış, kadın hareketi içindeki görüş ayrılıklarını bir kenara bırakarak barış için mücadele eden grubu farklılaştırmıştır. Belirli bir karara varılamayan toplantı sona erdikten sonra, aynı günün ilerleyen saatlerinde Britanya'nın savaşa girmesiyle üyeler arasındaki görüş ayrılığı derinleşmiştir. Aynı gece Rosika

¹² ABD, Kanada, Almanya, İsveç, Britanya, İrlanda, New South Wales, Danimarka, Hollanda, Yeni Zelanda ve Tazmania ulusal konseyleri oluşturulmuştur. İtalya, Avusturya, Rusya, İsviçre, Norveç, Cape Colony, Victoria'dan delegeler katılmıştır. Fransa, Belçika, Çin, Persia, Hindistan, Arjantin, İzlanda ve Filistin'den gözlemciler katılmıştır. Bknz. Hurwitz, 1977, s. 331.

¹³ Britanya'da 1867'den itibaren faaliyet gösteren, Millicent Fawcett'in yönettiği ve barışçıl yöntemleri tercih eden Kadınlara Oy Hakkı Dernekleri Ulusal Birliği (National Union of Women's Suffrage Societies-NUWSS).

Schwimmer (1877-1948), uluslararası katliamın mümkün olan en kısa zamanda durdurulmasını isteyen tüm kadın, erkek ve organizasyonlara açık bir mektup yazmıştır. NUWSS başkanı Millicent Fawcett (1847-1929) ise 5 Ağustos 1914 tarihinde kaleme aldığı ve 7 Ağustos 1914 tarihinde NUWSS'un haftalık dergisi *The Common Cause*'da yayımlanan yazısı ile NUWSS'un savaş dönemi stratejisini, tüm Britanyalı kadınlara oy hakkı hareketini bir kenara bırakarak ülkeleri için mücadele etmeleri yönünde çağrısı ile ortaya koymuştur (The Common Cause, Ağustos 1914). Schwimmer ise savaşın ilerleyen günlerinde Açık Mektup'ta dile getirdiği düşüncelerini, özellikle tarafsız ülkelerin savaşı durdurmasına yönelik çağrısını, Avrupa ve ABD'de sivil toplum kuruluşlarına ve siyaset yapıcılara iletmiştir. IWSA'nın Fransa, Almanya, Macaristan, İsveç, Hollanda ve Norveç temsilcilikleri ile Londra'da Isabella Ford (1855-1924) ve Kathleen Courtney (1878-1974) gibi isimlerden destek almıştır (Wiltsher, 1985, s. 34). Schwimmer, aynı zamanda savaşı sona erdirmeye çağrısı olan ve binlerce kadın tarafından imzalanan bir imza kampanyası başlatmıştır. Tarafsız ülkelerin savaşı sona erdirmek için girişimlerde bulunması gerektiği düşüncesiyle ABD başkanı Woodrow Wilson'a (1856-1924) imza listesini sunmak üzere ABD'ye seyahat etmiştir. Emmeline Pethick-Lawrence (1867-1954) da barış konusunda destek almak için Britanya'dan ABD'ye seyahat etmiştir. Schwimmer ve Pethick-Lawrence'ın ABD'deki faaliyetleri ile kadınların barışa yönelik ilgilerinin artması sonucu ABD kadın hareketinin önde gelen isimlerinden Carrie Chapman Catt ve Jane Addams (1860-1935) ülkedeki tüm kadın gruplarının davet edildiği ulusal bir konferans düzenlemiş ve sonucunda Jane Addams başkanlığında *Kadınların Barış Partisi (Women's Peace Party)*¹⁴ kurulmuştur (Costin, 1982, s. 307).

Britanya ve ABD'de savaşın başlamasıyla birlikte barışı destekleyen kadınların hareket alanı bulunmaktayken Almanya'daki kadın hareketi Birinci Dünya Savaşı'ndan en fazla etkilenen ulusal grupların başında gelmiştir. Savaş döneminde Almanya'da tüm kadın hareketlerinin, aktif bir şekilde barışı desteklesin veya desteklemesin, pasifizm ile bağlantılı olduğu görüşü hâkim olmuş, kadın hareketlerinin tamamına kuşkuyla yaklaşılmış ve 1918 yılına kadar eylemde bulunabilecekleri tüm alanlar kısıtlanmıştır. Buna rağmen savaşın başlangıcında savaşı sona erdirmek için girişimlerde bulunan kadınlar olmuştur. Stuttgart Oy Hakkı Hareketi liderleri Frida Perlen (1870-1933) ve Mathilde Planck (1861-1955) Kayser'e gönderdikleri bir mektupla, Lida Gustava Heymann (1868-1943) Bavyera Savaş Bakanlığını ziyaret ederek savaşın durdurulması taleplerini iletmişlerdir. Bu isimler daha sonra, Alman Kadınlarının Oy Hakkı Birliği kapsamında yapılan yardım faaliyetlerinin aslında savaşı desteklediği ve bireysel çabaların sonuçsuz kaldığı görüşüyle barış yönündeki faaliyetlerini uluslararası kadın hareketinde sürdürmüşlerdir (Evans, 1976, s. 217-219). Kadınların savaş dönemindeki uluslararası dayanışmasının sona ermemesi hedefiyle Alman ve Avusturyalı kadınlar

¹⁴ Kadınların Barış Partisi daha sonra Kadınların Uluslararası Barış ve Özgürlük Birliğinin (WILPF) ABD koluna dönüşmüştür.

Jus Suffragii'de dileklerini iletmışlerdir. Cevaben Emily Hobhouse'un organize ettiği ve Ocak 1915'te *Jus Suffragii*'de yayımlanan "Alman ve Avusturyalı Kadınlara Açık Mektup", (Open Christmas Letter) savaşın kadınlar arasındaki dayanışmaya zarar veremeyeceğine işaret etmiştir.

Savaşın kaçınılmazlığı ortaya çıktığında ve savaşın önüne geçilmesi konusunda kadın hareketinin büyük kısmından destek alınamadığında, Hollandalı Aletta Jacops (1854-1929), Macar Rosika Schwimmer, İngiliz Emmeline Pethick Lawrence, Alman Lida Gustava Heymann ve İsviçreli Anita Ausburg (1857-1943) gibi kadın hareketinin önemli isimleri, savaşa karşı bir tutum geliştirilmesi konusunda IWSA'nın desteği olmaksızın çeşitli girişimlerde bulunmuşlardır. Bu girişimlerin en önemlilerinden biri IWSA'nın Haziran 1915'te Berlin'de düzenlenmesi planlanan yıllık toplantısının savaş koşulları nedeniyle iptal edilmesi üzerine, Jacops'ın kadınların savaşa karşı duruşlarını belirlemek için gerçekleştirilecek bir toplantı daveti ile Hollanda, Belçika, İngiltere ve Almanya'dan çeşitli temsilcilerin 1915 yılının Şubat ayında Amsterdam'da bir araya gelmeleridir. Bu toplantıda barışı konu edinen uluslararası kadınlar kongresi düzenlenmesi kararı alınmıştır. 4 Mart 1915 tarihinde gerçekleştirilen diğer bir IWSA toplantısında karar oylamaya sunulmuş ve hayır oylarının çoğunluğuyla reddedilmiştir. Bunun üzerine kongrenin, IWSA öncülüğü yerine bireysel davet düzeyinde gerçekleştirilmesi planlanmıştır (Wiltsher, 1985, s. 223). Böylece, 1915 yılının Nisan ayı sonunda resmi olarak Lahey'de gerçekleştirilecek Uluslararası Kadınlar Kongresi çağrısında bulunulmuştur (*Jus Suffragii*, Mart 1915).

ULUSLARARASI KADINLAR KONGRESİ, 1915 LAHEY

Tüm dünyada kadınların özgürleşmesi amacı savaştan önce etkili olan uluslararası kadın hareketi tarafından savaş döneminde de korunmuştur ancak bu amaca nasıl ulaşacağı yönünde savaşa verilecek tepkiye dayanan yeni bir tartışma başlamıştır. Savaş döneminde IWSA içindeki bölünme, kadın hakları, barış ve uluslararasılık arasındaki bağa dikkat çeken yeni bir grubun oluşması ile sonuçlanmış ve WILPF kurulmuştur.¹⁵ WILPF'in diğer uluslararası kadın organizasyonlarından en önemli farkı, kadınların oy hakkı mücadelesi ile barış konuları arasındaki bağa öncelik vermesi olmuştur. Bu bağ, siyasi haklar talebinin uluslararası siyasette de sorumluluğun eşit dağılımı anlamına geleceği söylemi üzerinden kurulmuştur. Savaş sisteminin merkezinde bulunan patriyarkal normlar işaret edilmiştir. Bununla birlikte geç dönem kadın barış hareketlerinin önceliğini değiştiren nokta kadınların oy hakkı hareketinde elde edilen deneyim olmuştur.

¹⁵ 1915 Lahey Uluslararası Kadınlar Kongresinde, 1919 yılında Kadınların Uluslararası Barış ve Özgürlük Birliği (WILPF) adını alacak olan Kalıcı Barış İçin Uluslararası Kadınlar Komitesi (*International Committee of Women for Permanent Peace-ICWPP*) oluşturulmuştur.

Uluslararası Kadınlar Kongresinin hazırlık aşamasında kadın organizasyonlarına, diğer barış organizasyonlarına ve dünyanın çeşitli bölgelerinden bireylere çağrıda bulunulmuş, her organizasyonun iki delege ile temsil edilmesi beklenmiştir. Temel gündemini eşit haklar ve barışın oluşturduğu kongrenin davet çağrısında, katılımcıların uluslararası anlaşmazlıklarının barışçıl yollar ile çözümü ve oy hakkının kadınlara genişletilmesi şeklinde belirlenen iki genel ilkeyi kabul etmeleri talep edilmiştir. Kongrenin nihai programında kongrede gerçekleştirilecek tartışmalar için genel kurallar belirlenmiştir. Bu kuralların ilki, mevcut savaşın gidişatına ya da ulusal sorumluluğa ilişkin tartışmaların dışarıda bırakılması; ikincisi, gelecekte ortaya çıkacak savaşların kurallarına ilişkin tartışmaların Kongre gündeminin dışında bırakılması şeklinde belirlenmiştir (Uluslararası Kadınlar Kongresi Nihai Programı, 1915). Bu öncelik ve kurallar çerçevesinde, kongre, 28 Nisan-1 Mayıs tarihleri arasında Avusturya, Belçika, Britanya, Kanada, Danimarka, Almanya, Macaristan, İtalya, Hollanda, Norveç, İsveç ve ABD gibi tarafsız ve savaşın tarafı olan ülkelerden temsilcilerin katılımıyla gerçekleşmiştir. ABD 47, İsveç 12, Norveç 12, Hollanda 1000, İtalya 1, Macaristan 9, Almanya 28, Danimarka 6, Kanada 2, Belçika 5, Avusturya 6, Britanya 3 üye ile temsil edilmiştir. Kongreye katılması beklenen 180 üye ise Kuzey Denizi'nin askeri sebeplerle kapatılması nedeniyle katılım sağlayamamıştır (Uluslararası Kadınlar Kongresi Raporu, 1915, s. 4).¹⁶

Lahey Kongresi üç temel prensip üzerine toplanmıştır. Bunlardan ilki, oy hakkı mücadelesinin tüm kadınlar için gerekli olduğudur. Savaş ve oy hakkı arasındaki ilişkiye ilişkin farklı görüşler olsa da kongrede etkili olan argüman, savaşın kadınların oy hakkı hareketine ve kadın hakları mücadelesine engel olduğu olmuştur (Sharer, 2004, s. 35). İkincisi, pasifizmin militarizm yerine geçmesi gerektiği görüşüdür. Kongrenin üçüncü prensibi ise ulusötesiciliğin milliyetçiliğin yerini alması gerektiği görüşü olmuştur (Plastas, 2011, s. 10). Bu bağlamda kongre, savaşa karşı bir protesto olarak ilan edilmiştir. Kongre başkanlığını yürüten Jane Addams, savaşın “askerlerin kendisi, kadınlar, çocuklar, insanlığın ortak mirası için ne anlama geldiğinin daha önce bu şekilde bilinmediğini, bu bilgiden hareketle Uluslararası Kongrenin kadınlarının, savaşı protesto etmek için bir araya geldiğini” belirtmiştir (Addams, 1915, s. 8). Aletta Jacobs, kendi çabalarının mevcut savaşı kısaltmasa da savaşa taraf olan ülkeler üzerinde manevi etkisi olacağını vurgulayarak Uluslararası Kadınlar Kongresinin savaşa karşı protestoyu temsil ettiğini ve benzer adımların savaşın imkânsız hale gelmesini sağlayacağını ifade etmiştir (Uluslararası Kadınlar Kongresi Raporu, 1915, s. 6).

¹⁶ Ülkelerindeki Alman yetkililerden aldıkları izinle Kongreye katılmak isteyen Belçika delegeleri, yolculuklarını Essen-Roosendaal yolunun bir bölümünü yürüyerek tamamlamışlardır (Uluslararası Kadınlar Kongresi Raporu, 1915: 5).

Uluslararası Kadınlar Kongresinin sonunda, yedi bölümde toplam yirmi karar alınmıştır.¹⁷ Kadın ve savaş başlıklı ilk bölümde, kongrenin savaşa karşı bir protesto olduğunun altı çizilmiş ve kadınların savaşlarda karşı karşıya kaldığı şiddete vurgu yapılmıştır. İkinci bölümde barışın tesisi başlığı altında, hükümetlere savaşa son verilmesi ve barış görüşmelerinin başlaması çağrısında bulunulmuş ve barışın hangi şartlarda tesis edileceği belirtilmiştir. Aynı bölümün ikinci kısmında, tarafsız ülkelerin devamlı arabuluculuk mekanizmasının kurulması için girişimleri başlatması önerilmiştir. Üçüncü bölümde kalıcı barışın ilkeleri belirlenmiştir. Söz konusu ilkeler, milliyetlere saygı, savaşın ilerleme ve medeniyetin olumsuzlaması olduğuna inanç ve gelecekte yaşanacak uluslararası anlaşmazlıklar için hakemlik ya da uzlaşmanın kullanımı konusunda tüm ulusların hükümetlerinin bir anlaşmaya varması hususunda baskı oluşturulması, tüm ulusların hükümetlerinin birleşerek hakemlik ve uzlaşma yerine silaha başvuran ülke üzerinde baskı oluşturması, savaş kitlelerin talebi yerine belirli bir grubun çıkarları doğrultusunda gerçekleştiğinden dış politikanın demokratik kontrole tabi olması şeklinde belirlenmiştir. Kongrenin yalnızca kadınların ve erkeklerin eşit temsiline dayanan bir sistemi demokratik olarak tanıyacağı ilan edilmiştir. Savaşın önüne geçilmesinde kadınların en önemli güç olduğu tespitinden hareketle kadınların oy hakkının sağlanması talebi bir kez daha dile getirilmiştir.

Uluslararası işbirliği başlığı altında savaştan sonra yeni bir kongrenin toplanması, Uluslar Topluluğunun kurulması, genel silahsızlanmanın ve bunu koruyacak uluslararası anlaşmaların sağlanması, ticaret ve yatırım özgürlüğünün sağlanması, tüm gizli anlaşmaların geçersiz sayılması, uluslararası konferansların uluslararası federasyonu mümkün kılacak kalıcı barışın temel ilke ve koşullarına yönelik olarak düzenlenmesi, kadınların ulusal ve uluslararası siyasette kadınların tüm sivil ve siyasi hak ve sorumluluklarını paylaşmalarına yönelik ilkenin uygulanması şeklinde önerilerde bulunulmuştur.

Kongrede diplomatik ilişkiler de dâhil olmak üzere uluslararası ilişkilerin geleneksel yöntemleri eleştirilmiş ve uluslararası ilişkilerde retorikğin değişmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu kapsamda diplomaside kadınların görünürlüğünün sağlanması, geleneksel diplomatik kurumların ve prosedürlerin yeniden yapılması ve basının rolünün dönüştürülmesi şekilde reform önerilerinde bulunulmuştur (Sharer, 2004, s. 36). Kongrenin sonuçlarından bir diğeri Julia Grace Wales (1881-1957) tarafından Birinci Dünya Savaşı'nda tahkim sürecini başlatacak Wales Planı olarak bilinen “Silah Bırakma Dışında Kesintisiz Uzlaş” isimli bir öneri hazırlanması olmuştur. Bu plan ile kongrenin uluslararası ilişkilerin geleneksel yöntemlerine yönelik eleştirileri çerçevesinde, hükümet dışı uzmanlar tarafından uluslararası ilişkilerin ekonomik, sosyal

¹⁷ ABD Başkanı Woodrow Wilson 1916 yılının Ocak ayında Jane Addams ile yaptığı görüşmede kongre sonuç bildirgesinin en iyi barış planı olduğu düşüncesini aktarmıştır. Lahey bildirgesinin Başkan Wilson'ın 9 Ocak 1918 tarihinde Birleşik Devletler Senatosuna sunduğu 14 ilke ile olan benzerliği dikkat çekicidir (Vellacott, 1993, s. 28).

ve bilimsel yönlerinin tartışıldığı bir konferans önerisinde bulunulmuş ve uluslararası ilişkilerde tahkim için kalıcı bir milletler cemiyeti kurulması önerilmiştir.

Savaşın sonunda birçok ülkede gerçekleşen kadınların oy hakkı kazanımları kadınların uluslararası ilişkilerdeki konumunu ve uluslararası siyasete etkilerini güçlendirmemiştir.¹⁸ Bunun yanı sıra pasifist kadınlar; basın, siyaset yapıcılar ve diğer kadın hareketleri tarafından vatansever olmamakla eleştirilmişlerdir. Vatansever milliyetçi feministler, pasifist feministlerin kadın hareketine zarar verdiğini öne sürerek, savaş koşullarının kadın hareketini güçlendirecek bir zemin hazırladığı üzerinde durmuşlardır. Pasifist olmanın vatansever olmamak anlamına geldiği, savaşın başlangıcından itibaren pasifist feministlere yöneltilen en büyük eleştirilerin başında gelmiştir. Fransa’da Hélène Brion davası¹⁹ pasifist feminizmin mutlaka anti-vatansever olmak anlamına gelmediğini ileri sürmenin önemli bir göstergesi olmuş ve gerçek vatanseverliğin savaş karşıtlığı olduğu ileri sürülmüştür (Fell ve Sharp, 2007, s. 13). Bu eleştiriler ve uluslararası ilişkilere dair argümanların aktarılabileceği kanalların kadınlara açık olmaması, uluslararası ilişkilerin resmi kanallarının dışında bırakılan kadınların argümanlarını sunmak için farklı yollar aramalarını gerektirmiştir. Sharer (2004), kadınların savaş sırasında ve sonrasında uluslararası ilişkilerdeki etkinliklerini artırma yöntemlerini “stratejik konumlanma” olarak kavramsallaştırmaktadır. Bu yöntemin ilk örneği, 1915 kongresinin ardından Wales Planı dâhil olmak üzere kongre sonuçlarının uluslararası ilişkilerin geleneksel aktörlerine ulaştırılması olmuştur. Bu amaçla kurulan iki delegasyon, on üç farklı ülkenin hükümetlerini ziyaret etmiştir. Söz konusu delegasyonların ilki Jane Addams, Aletta Jacobs, Alice Hamilton (1868-1970) ve Wollften Palthe’den oluşmuş ve Lahey, Londra, Berlin, Viyana, Budapeşte, Roma, Paris ve Havre’ı ziyaret etmişlerdir. İkinci delegasyonda Rosika Schwimmer, Chrystal Macmillan (1872-1937), Madam Ramondt Hirschman (1871-1957) ve Emily G. Balch (1867-1961) yer almış ve Kopenhag, Christiana, Stockholm ve Petrograd’ı ziyaret etmişlerdir (Uluslararası Kadınlar Kongresi Raporu, 1915, s. 17). Bunun dışında; imza toplanmak, farklı ülkelerde halka açık konuşmalar yapmak, ev ziyaretleri ile kampanya düzenlemek, uluslararası medyada yer almak gibi kamuoyunu doğrudan etkileyecek araçlar kullanılmıştır. Diğer bir adım ise 1915’te alınan savaş sonrası barış anlaşmalarının yapılacağı aynı yer ve tarihte bir kongre düzenlenmesi kararı olmuştur. Ancak söz konusu kongre, WILPF üyelerinin Paris’e girmelerinin engellenmesi sebebiyle Zürih’te gerçekleştirilmiştir.

¹⁸ Savaşın sonunda kadınların oy hakkı elde etmiş olduğu ülkeler şu şekildedir: Yeni Zelanda (1893), Avusturalya (Kadın ve erkek Aborjinler dışında, 1902), Finlandiya (1906), Norveç (1913), Danimarka (1915), Kanada (Kadın ve erkek yerliler dışında, 1917), Avusturya, Almanya, Polonya, Rusya (1918).

¹⁹ Hélène Brion Fransız askeri mahkemesinde yargılanan ilk kadındır. Brion, feminist ve pasifist bir öğretmen olup Birinci Dünya Savaşı’nda pasifist propaganda yapmak suçuyla 1918 yılının Mart ayında yargılanmış ve kendisine 3 yıl hapis cezası verilmiştir. Hapis cezası ertelenmişse de Brion’un öğretmenlik sertifikası elinden alınmıştır. Brion’un savunması basın ve kamuoyunun dikkatini çekmiş ve ikinci bir Dreyfus vakası olarak değerlendirilmiştir. Brion savunmasında feminist olduğu için savaş karşıtı olduğunu dile getirmiştir.

ULUSLARARASI KADINLAR KONGRESİ, 1919 ZÜRİH

İkinci Uluslararası Kadınlar Kongresi, Paris Barış Konferansına katılma talebinde bulunan kadınların taleplerinin reddedilmesi ve Paris'e girişlerinin engellenmesi üzerine 1919 yılında Zürih'te gerçekleştirilmiştir (Kuhlman, 2007, s. 229). Kongrede 21 ulusal temsilcilikten 15'i; Amerika'dan 15, Avusturya'dan 3, Avusturya'dan 4, Britanya'dan 26, Danimarka'dan 6, Fransa'dan 4, Almanya'dan 25, Hollanda'dan 5, Macaristan'dan 2, İrlanda'dan 3, İtalya'dan 1, Norveç'ten 6, Romanya'dan 1, İsveç'ten 11, İsviçre'den 23 delege ile temsil edilmiştir (Wiltsher, 1985, s. 201).

Kongre temel olarak Versay Barış Antlaşması'nın eleştirisi üzerine şekillenmiştir. Uluslararası Kadınlar Zürih Kongresi katılımcıları Versay Barış Antlaşmasını inceleyen ve tartışan ilk uluslararası grup olmuştur. Kalıcı bir barışın önündeki engel olarak nitelendirilen Versay Antlaşması'nın ekonomik koşullarının insanları yoksulluk ve umutsuzluğa sürükleyeceği, tüm uluslarda nefret ve anarşi yaratarak gelecekte savaşlara yol açacağı belirtilmiştir. Bu sebeplerden dolayı savaşın sona ermesinin üzerinden altı ay geçmiş olmasına rağmen Almanya ve Avusturya-Macaristan'a uygulanan yiyecek ablukasının kaldırılması talep edilmiştir.

Kongrenin bir diğer eleştirisi Milletler Cemiyeti Sözleşmesi bağlamında şekillenmiştir. Milletler Cemiyeti Sözleşmesi, 1915 yılında Uluslararası Kadınlar Kongresinde dile getirildiğinde kabul edilemez olarak değerlendirilmiş olan Milletler Cemiyeti fikrinin somutluk kazanmasından duyulan memnuniyetin belirtilmesinin yanı sıra içeriği ile eleştirilmiştir. Tam silahsızlanma, anlaşmaların ulusal onayının yalnızca seçilmiş yasama organları tarafından gerçekleştirilmesi, Cemiyet'in yürütme kurulunun demokratik olarak seçilmesi, evrensel serbest ticaret, azınlıkların siyasi ve sosyal haklarının garanti altına alınması, iletişim ve seyahat özgürlüğünün sağlanması, çocuk işçiliğinin kaldırılması, kadınların erkeklerle siyasi, sosyal ve ekonomik olarak tam eşitliğinin sağlanması gibi ilkelerin Sözleşmeye eklenmesiyle Cemiyetin bir barış aracı olarak güçleneceği belirtilmiştir.

Uluslararası siyasete ve barış koşullarına ilişkin söz konusu önerilerin yanı sıra sonuç bildirgesinde yer alan Kadınlar Şartı (Women's Charter) ile kadın haklarına ilişkin talepler sunulmuştur. Kadınlar Şartı ile temel olarak kadın ve erkekler arasında eşitlik ve adalete dayalı bir toplumun hatları çizilmiştir. Burada kadınlar, oy hakkı ile ulusal ve ulusal kurumlarda temsil, evlilikte kendi mülkiyetine sahip olma gibi tüm kişisel ve medeni hakların tanınması, çocuğun velayetinde baba ile aynı haklara sahip olunması, eğitim ve kariyer fırsatlarının kadın ve erkeğe eşit şekilde sunulması, eşit işe eşit ücret gibi taleplerini dile getirmişler ve bu taleplerinin sağlanmasının tüm dünyanın yararına olacağını altını çizmişlerdir. Bu amaçla Şartın Versay Barış Antlaşmasına eklenmesi teklif edilmişse de bu teklif kabul edilmemiştir.

Kongre sonuçlarından biri, Kadınların Uluslararası Barış ve Özgürlük Birliğinin (WILPF) kurulması olmuştur. Kongrede Kalıcı Barış İçin Uluslararası Kadınlar Komitesinin yeni merkezi Cenevre olarak belirlenmiş ve Komite, Kadınların Uluslararası Barış ve Özgürlük Birliği (WILPF) adını almıştır.²⁰ Birliğin amacı, 1915 Lahey ve 1919 Zürih kongrelerinde alınan kararlar ile barış, uluslararasılık ve kadınların özgürlük hareketlerini desteklemek olarak ifade edilmiştir. WILPF başkanı olarak Jane Addams, yardımcıları olarak Lida Gustava Heymann ve Helena Swanwick (1864-1939) seçilmiştir. Yönetici kadroda Alman delegenin bulunması organizasyonun barış anlayışını sembolik olarak yansıtmıştır.

Lahey ve Zürih Kongrelerinin önemli bir özelliği, çoğunluğun kararı yerine uzlaşmaya dayalı yeni bir yöntemin uygulanması olmuştur. Emily G. Balch, diğerlerinin kendileriyle anlaşması kadar diğerleriyle anlaşmak için çaba göstermeye dayalı bu yöntemin uluslararası siyasette sorunların çözümü için de uygulanması gerektiğini belirtmiştir (Wiltsher, 1985, s. 204). Kongrenin bir diğer ayırt edici niteliği, devletler arasında savaşın izdüşümünü yansıtacak hiçbir ayırımı yapılmamış olmasıdır. Bunun yerine kalıcı barış için gerekli görülen devletler arasındaki eşitlik her fırsatta simgesel olarak vurgulanmıştır. Kongreye sonradan katılan Fransız delege Jeanne Mélin (1877-1964) ile salona girdiğinde konuşma yapan Lisa Gustava Heymann arasındaki diyalog, “intikam üzerine tesis edilmesi planlanan” barışın eleştirisini yansıtmış, kadınların bu yanlış düzeltmek için barış mücadelelerini sürdüreceklerinin altı çizilmiştir (Bussey ve Tims, 1980, s. 30).

SONUÇ

1919 yılı öncesinde uluslararası ilişkilere yönelik farklı yaklaşımlar, ulusötesi sivil toplumun kadın hareketi, işçi hareketi ve barış hareketine dayanan farklı organizasyonlarında ortaya çıkmıştır. Barış hareketleri içinde liberal-orta sınıf hareketler tarafından bu dönemde üretilen bilgi ve eylemsellik, Birinci Dünya Savaşı sonrası dönemdeki barış yaklaşımını doğrudan etkilemiştir. Savaşın ardından barışı merkezine alan uluslararası ilişkiler disiplini idealist barış çerçevesinde şekillenmiştir. Bu durum, savaş öncesi dönemde idealist barıştan farklı barış yaklaşımları olmadığı anlamına gelmemektedir. Genel olarak kadınların barış hareketi ve spesifik olarak WILPF, idealist barış yaklaşımından farklı bir barış yaklaşımı geliştiren ulusötesi aktörlerin başında gelmiştir.

WILPF'in oy hakkı mücadelesi ile barış arasında doğrudan bir bağ kurması ayırt edici yönlerinden biri olmuştur. Bu bağlamda, kadın hareketinden farklılığı oy hakkı mücadelesine verilen önceliği değiştirmesi, barış hareketinden farkı ise uluslararası sistemdeki patriyarkal normları sorgulamaya açarak barışın koşulu olarak kadın-erkek eşitsizliğine dayanan yapının değişimi olduğunu sunması olmuştur. Bunun yanı sıra, WILPF idealist barış yaklaşımının araçları üzerinde de önemle durmuştur. Bunlar

²⁰ 1915 yılında 13 ulusal temsilciliği varken 1921 yılında bu sayı 21'e yükselmiştir.

arasında, uluslararası anlaşmazlıkların barışçıl çözümü çerçevesinde uluslararası hukukun kodifikasyonu ve kamuoyunun barış yönünde mobilize edilmesi gibi araçlar bulunmaktadır. 1915 yılında eşit haklar ve barış gündemiyle gerçekleştirilen Lahey Kongresinin uluslararası anlaşmazlıkların barışçıl çözümü ve oy hakkının kadınlara genişletilmesi şeklindeki iki genel ilkesi bunu işaret etmektedir. Aynı kongrede, kadınların kamusal alana katılımının artmasıyla ve savaşa verilen destek sonucunda, mücadelelerine verilen desteğin artacağı ve savaşın bir fırsat olarak görülebileceği argümanı, kadın hareketinin geri kalanından farklı olarak reddedilmiştir. Barış ve demokrasi arasında ilişki kurulmuş ancak kadın ve erkeklerin eşit temsiline dayanan bir demokratik sistem koşulu getirilmiştir. Dolayısıyla kadın mücadelesinin kazanımları, aynı zamanda barışı sağlayacak eşitlikçi bir siyasal yapıda mümkün görülmüştür.

Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda WILPF, savaşın bir an önce sona ermesi ve kalıcı barışın sağlanması için verilen mücadelenin yanı sıra, savaş ve barışın feminist konular olduğuna dikkat çekmiş ve savaş sırasında feminist dayanışmayı ayakta tutmuştur. Günümüzden yaklaşık yüz yıl önce, uluslararası ilişkilerde savaşların merkezinde patriyarkanın olduğunu ileri sürmüştür. Bununla birlikte oy hakkı, kölelik karşıtlığı, sosyal reform gibi hareketleri kendi mücadelesinin bir parçası olarak görmüş ve barışı tüm insanlar için özgürlük ve adalet olarak tanımlamıştır. Tahakküm ve baskıya dayanan hiyerarşik toplumsal bir yapıda, savaşların önüne geçilmesi hedefi ile kadınların eşitliğinin sağlanması ve patriyarkanın dağılması hedeflerini birbirinden ayrı değerlendirmemiştir.

1919 yılında gerçekleştirilen Zürih Kongresinde patriyarkal normların eleştirisine dayanan barış yaklaşımı pozitif barışın²¹ diğer unsurlarını içerecek şekilde genişletilmiştir. Bu anlamda Versay Antlaşmasının eleştirisi, ekonomik koşullarının toplumsal yoksulluğa ve sefaletle yol açacak olması çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte birçok liberal- barış organizasyonu Milletler Cemiyetinin kuruluşunu heyecanla karşılarken WILPF, Milletler Cemiyetinin eşitlikçi olmayan yönlerini ele almış ve pozitif barışı sağlayacak şekilde düzenlenmesi talebinde bulunmuştur. Savaş sonunda gerçekleştirilen barış görüşmelerinde, barışın hâkim olacağı yeni sistemin koşulları belirlenirken geleneksel düzenin kadın-erkek ve galip-mağlup ikilikleri korunmuştur. Buna karşın, 1919 Zürih Uluslararası Kadınlar Kongresinde söz konusu ikiliklerin yeni düzende yer almaması barışın ön koşulları olarak belirlenmiştir. Söz konusu ön

²¹ Pozitif barış kavramsallaştırmasının, barış çalışmalarının kurucu ismi Johan Galtung tarafından yapıldığı kabul edilmektedir. Negatif barışı, organize olmuş kolektif şiddetin yokluğu olarak tanımlayan Galtung (1969), pozitif barışın yalnızca devletler arasındaki şiddetin yokluğu anlamına gelmediğini, devlet içinde ve devletler arasında değerlerin korunması ve yapısal şiddetin yokluğu olduğunu vurgulamıştır. Pozitif barış kavramsallaştırması ile şiddetin tanımı genişletilmiş ve şiddet ile sosyal eşitsizlikler barış tartışmalarının gündemine yerleşmiştir. Bilgin Aytaç (2019, s. 116), Jane Addams'ın Galtung'tan yaklaşık 60 yıl önce, 1907 yılında, *New Ideas of Peace* kitabında negatif barış kavramını kullandığı ve pozitif barışa yönelik bir tartışma yürüttüğü tespitinde bulunmuştur. Bu tespit, pozitif barışın, savaş öncesinde kadınların barış hareketinin gündeminde olduğu argümanını destekleyen bir diğer önemli göstergedir.

koşulların yerine getirilmemesi ile tesis edilen barış ise gelecek yıllarda meydana gelecek yeni bir savaşın temelini oluşturmuştur.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no grant support.

KAYNAKLAR

- Acharya, A. ve Buzan, B. (2019). *The Making of Global International Relations: Origins and Evolution of IR at its Centenary*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Addams, J. (1915). *Presidential Address*. Uluslararası Kadınlar Kongresi Raporu. Erişim Adresi: <https://archive.org/details/internatcongrewom00interich/page/2>.
- Alonso, H. H. (1993). *Peace as a Women's Issue: A History of the U.S. Movement for World Peace and Women's Rights*. New York: Syracuse University Press.
- Ashworth, L. M. (2014). *A History of International Thought: From the Origins of the Modern State to Academic International Relations*. Oxon: Routledge.
- Aytaç, G. B. (2019). *Peace Theories in a Gender Perspective: Feminist Theories and Practices*. Kadın 2000/Journal of Women Studies, 20, 111-138.
- Beales, A.C.F. (1931). *The History of Peace: A Short Account of the Organized Movements for International Peace*. Londra: G. Bell.
- Booth, K. (1996). 75 Years on: Rewriting the Subject's Past-Reinventing its Future. In S. Smith, K. Booth, M. Zalewski (Eds.), *International Theory: Positivism and Beyond* (pp. 328-339). Cambridge: Cambridge University Press.
- Brailsford, H. N. (1915). *The War of Steel and Gold: A Study of the Armed Peace*. Londra: G. Bell&Sons.
- Brown, H. (2003). *'The Truest Form of Patriotism' Pacifist Feminism in Britain, 1870-1902*. Manchester: Manchester University Press.
- Bull, H. (1995). *The Theory of International Politics, 1919-1969*. In J. Der Derian (Eds.). *International Theory: Critical Investigations* (pp. 181-211). Londra: Palgrave Macmillan.
- Bussey, G. ve Tims, M. (1980). *Pioneers for Peace: Women's International League for Peace and Freedom 1915-1965*. Oxford: Alden Press.
- Carr, E. H. (2010). *Yirmi Yıl Krizi: 1919-1939* (C. Cemgil, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Cockburn, C. (2010). Gender Relations as Causal in Militarization and War. *International Feminist Journal of Politics*, 12(2), 139-157.
- Confortini, C. C. (2010). *Feminist Contributions and Challenges to Peace Studies*, Erişim Adresi: <https://oxfordre.com/internationalstudies/view/10.1093/acrefore/9780190846626.001.0001/acrefore-9780190846626-e-47?print=pdf>.

- Confortini, C. C. (2012). *Intelligent Compassion: Feminist Critical Methodology in the Women's International League for Peace and Freedom*, New York: Oxford University Press.
- Cooper, S. (1993). The Work of Women in Nineteenth-Century Continental European Peace Movements, *Peace&Change*, 9 (4), 11-28.
- Costin, L. B. (1982). Feminism, Pacifism, Internationalism and the 1915 International Congress of Women, *Women's Studies International Forum*, 5 (3), 301-305.
- Dickinson, G. L. (1916). *The European Anarchy*. New York: The Macmillan Company.
- Enloe, C. (1989). *Beaches, Bananas & Bases: Making Feminist Sense of International Politics*. Londra: Pandora.
- Eralp, A. (2016). Uluslararası İlişkiler Disiplininin Oluşumu: İdealizm-Realizm Tartışması. Dağı, İ., Eralp, A., Keyman, E.F., Polat, N., Tanrıseven, O.F., Yalvaç, F., Yurdusev, A.N. (Ed.), *Devlet, Sistem ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar* içinde (s. 57-89). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Evans, R. J. (1976). *The Feminist Movements in Germany 1894-1933*. Londra: SAGE Publications.
- Fell, A. S. ve Sharp, I. (2007). Introduction: The Women's Movement and the First World War. In Alison S. Fell ve Ingrid Sharp (Eds.), *The Women's Movement in Wartime: International Perspectives, 1914-1919* (pp. 1-18). New York: Palgrave Macmillan.
- Galtung, J. (1969). Violence, Peace and Peace Research. *Journal of Peace Research*, 6, 167-191.
- Hobhouse Balme, J. (2005). *Agent of Peace: Emily Hobhouse and her Courageous Attempt to End the First World War*. Cheltenham: The History Press.
- Hurwitz, E. F. (1977). The International Sisterhood, In Renate Bridenthal ve Claudia Koonz (Eds), *Becoming Visible: Women in European History* (pp. 325-370). Boston: Houghton Mifflin Company.
- Jus Suffragii*. (1 Mart 1915). LSE Dijital Kütüphanesi, Kadın Hakları Koleksiyonu. Erişim Adresi: <https://digital.library.lse.ac.uk/objects/lse:yor805toh>.
- Jus Suffragii*. (1 Ocak 1915). LSE Dijital Kütüphanesi, Kadın Hakları Koleksiyonu. Erişim Adresi: <https://digital.library.lse.ac.uk/objects/lse:wic453qep>.
- Kant, I. (2006). *Groundwork of the Metaphysics of Moral*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Knutsen, T. (1992). *A History of International Relations Theory: An Introduction*. Manchester ve New York: Manchester University Press.
- Kuhlman, E. (2007). The 'Women's International League for Peace and Freedom' and Reconciliation after the Great War. In Alison S. Fell ve Ingrid Sharp (Eds.), *The Women's Movement in Wartime: International Perspectives, 1914-1919* (pp. 227-244). New York: Palgrave Macmillan.
- Liddington, J. (1989). *The Long Road to Greenham: Feminism & Anti-Militarism in Britain since 1820*. Londra: Virago Press.
- McMillan, J. F. (2000). *France and Women 1789-1914: Gender, Society and Politics*. Londra: Routledge.
- Millennium: Journal of International Studies*. (1988). Women and International Relations, 17 (3).
- Oldfield, S. (1989). *Women Against the Iron Fist: Alternatives to Militarism, 1900-1989*. Londra: Basil Blackwell.
- Olson, W. ve Groom, A.J.R. (1991). *International Relations Then and Now: Origins and Trends in Interpretation*. Londra: Routledge.
- Plastas, M. (2011). *A Bond of Noble Women: Racial Politics in the Women's Peace Movements*. New York: Syracuse University Press.
- Ponsonby, A. (1915). *Democracy and Diplomacy: A Plea for Popular Control of Foreign Policy*. Londra: Methuen&Co.

- Reinsch, P. S. (1911). *Public International Unions: Their Work and Organization*. Boston ve Londra: Ginn and Company.
- Richmond, O. P. (2008). *Peace in International Relations*. Oxon: Routledge.
- Rupp, L. J. (1997). *Worlds of Women: The Making of an International Women's Movement*. Princeton: Princeton University Press.
- Rupp, L. J. (1998). Feminism and Internationalism: A View from the Centre. *Gender&History*, 10 (3), 535-538.
- Sandell, M. (2015). *The Rise of Women's Transnational Activism: Identity and Sisterhood Between the World Wars*. Londra: I. B. Tauris.
- Schmidt, B. C. (1998). Lessons from the Past: Reassessing the Interwar Disciplinary History of International Relations. *International Studies Quarterly*, 42(3), 433-459.
- Sharer, W. B. (2004). *Vote and Voice: Women's Organizations and Political Literacy 1915-1930*. Southern Illinois University Press.
- Stanton, Cady, E, Anthony S. B. ve Joslyn Gage, M. (1887). *History of Woman Suffrage, Vol I 1848-1861*. Londra: Rochester.
- The Common Cause*. (7 Ağustos 1914). LSE Dijital Kütüphanesi, Kadın Hakları Koleksiyonu. Erişim Adresi: <https://digital.library.lse.ac.uk/objects/lse:qis854xus>.
- The Covenant of the League of Nations*. (1920). The Avalon Project. Erişim Adresi: https://avalon.law.yale.edu/20th_century/leagcov.asp.
- The Herald of Peace*. (1823). Vol II. Londra: T. Hamilton.
- Tickner, J. A. (1992). *Gender in International Relations: Feminist Perspectives on Achieving Global Security*. New York: Columbia University Press.
- Tickner, J. A. (2019). Peace and Security from a Feminist Perspective, In Sara E. Davies ve Jacqui True (Eds.), *The Oxford Handbook of Women, Peace and Security* (pp. 15-26). New York: Oxford University Press.
- Tickner, J. A. ve True, J. (2018). *A Century of International Relations Feminism: From World War I Women's Peace Pragmatism to the Women, Peace and Security Agenda*. *International Studies Quarterly*, 0, 1-13.
- Tür, Ö. ve Koyuncu, Ç. A. (2010). Feminist Uluslararası İlişkiler Yaklaşımı: Temelleri, Gelişimi, Katkı ve Sorunları. *Uluslararası İlişkiler*, 7(26), 3-24.
- Uluslararası Kadınlar Kongresi Nihai Programı*. (1915). Erişim Adresi: http://www2.ub.gu.se/kvinndata/portaler/fred/samarbete/pdf/program_1915.pdf.
- Uluslararası Kadınlar Kongresi Raporu*. (1915). Erişim Adresi: <https://archive.org/details/internatcongrewom00interich/page/2>.
- Uluslararası Kadınlar Kongresi Raporu*. (1919). Erişim Adresi: https://wilpf.org/wp-content/uploads/2012/08/WILPF_triennial_congress_1919.pdf.
- Vellacott, J. (1977). Anti-War Suffragists. *History*, 62 (206), 411-425.
- Vellacott, J. (1993). A Place for Pacifism and Transnationalism in Feminist Theory: The Early Work of the Women's International League for Peace and Freedom. *Women's History Review*, 2 (1), 23-56.
- Wiltsher, A. (1985). *Most Dangerous Women: Feminist Peace Campaigners of the Great Power*. Londra: Pandora Press.
- Woolf, L. (1916). *International Government*. New York: Brentano's.